

The Role of the United Nations Security Council in Issuing Resolutions Against ISIS

Ehsan Jafari Far

PhD Student in International Relations, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

Email: Ehsan_Jafari_Far@yahoo.com

Reza Nasiri Hamed

Assistant Professor, Institute of History and Culture of Iran, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Email: r.nasirihamed@tabrizu.ac.ir

Abstract

Today, terrorism stands as one of the most critical issues confronting nations and states worldwide. Although it primarily affects specific regions, its prevalence has become a security concern for nearly all contemporary societies. The United Nations has undertaken efforts to counter the rise and activities of terrorist groups, particularly in light of the emergence of ISIS and its transnational operations, which brought the terrorism crisis into sharper focus as a global security threat. This article employs an analytical and descriptive approach, utilizing library sources and online materials, to answer the question: "Which resolutions has the United Nations adopted against the ISIS terrorist group?" In contrast to previous studies that addressed the crises in Iraq and Syria and the UN's role during these conflicts, this research uniquely focuses solely on the UN resolutions directed against ISIS. According to the findings, between 2014 and 2021, Resolutions 2169, 2170, 2178, 2199, 2347, 2249, and 2462 constituted the most significant UN Security Council resolutions against ISIS, addressing the following areas: Resolution 2169 recognized ISIS as a terrorist organization; Resolution 2170 aimed at dismantling ISIS; Resolution 2178 targeted the recruitment of foreign fighters by ISIS; Resolution 2199 prohibited the purchase and trade of oil, gas, and cultural artifacts with terrorists; Resolution 2347 focused on the protection of humanity's shared heritage and cultural property; Resolution 2249 sought to destroy ISIS strongholds in Iraq and Syria; and Resolution 2462 addressed counter-terrorism financing and the fight against the funding of terrorism.

Keywords: United Nations, ISIS, resolution, terrorism, Security Council

نقش شورای امنیت سازمان ملل متحد در صدور قطعنامه ها علیه داعش

احسان جعفری فر

دانشجوی دکتری روابط بین الملل، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Email: Ehsan_Jafari_Far@yahoo.com

رضا نصیری حامد

استادیار مؤسسه تاریخ و فرهنگ ایران، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
Email: r.nasirihamed@tabrizu.ac.ir

چکیده

امروزه تروریسم از مهم ترین موضوعات مورد توجه ملت ها و دولت ها در سرتاسر جهان است و با آنکه این مسئله مناطق خاصی را بیشتر درگیر کرده است؛ اما شیوع آن تقریباً به دغدغه امنیتی اغلب جوامع معاصر تبدیل شده است. سازمان ملل متحد برای مقابله با رشد و اقدامات گروه های تروریستی تلاش هایی را انجام داده است؛ به ویژه این که با ظهور داعش و اقدامات فراملی آن بحران تروریسم به عنوان تهدیدی علیه امنیت جهانی مورد توجه بیشتری قرار گرفت. این مقاله با روش تحلیلی - توصیفی و استفاده از منابع کتابخانه ای به دنبال پاسخ به این پرسش بوده است که «سازمان ملل چه قطعنامه هایی علیه گروه تروریستی داعش تصویب کرده است؟» این پژوهش در یک نوآوری برخلاف پژوهش های پیشین که به مسئله بحران عراق، سوریه و نقش سازمان ملل در خلال آن پرداخته اند قصد داشته است به صورت منسجم تنها به موضوع قطعنامه های سازمان ملل در قبال داعش بپردازد. براساس یافته های پژوهش، بین سال های ۲۰۱۴-۲۰۲۱ قطعنامه های ۲۱۶۹، ۲۱۷۰، ۲۱۷۸، ۲۱۹۹، ۲۳۴۷، ۲۲۴۹ و ۲۴۶۲ مهم ترین قطعنامه های سازمان ملل متحد علیه داعش بوده که در موضوعات زیر تصویب شده است: قطعنامه ۲۱۶۹ شورای امنیت نسبت به شناسایی داعش به عنوان گروه تروریستی؛ قطعنامه ۲۱۷۰ برای انحلال داعش؛ قطعنامه ۲۱۷۸ نسبت به جذب جنگجویان خارجی به داعش؛ قطعنامه ۲۱۹۹ درباره منع خرید و معامله نفت و گاز، اشیای عتیقه و تاریخی با تروریست ها؛ قطعنامه ۲۳۴۷ درباره حمایت از میراث مشترک بشریت و میراث فرهنگی؛ قطعنامه ۲۲۴۹ برای نابودسازی پناهگاه های داعش در عراق و سوریه و قطعنامه ۲۴۶۲ در مورد مبارزه با تروریسم و مقابله با تأمین بودجه تروریسم.

کلیدواژه ها: سازمان ملل متحد، داعش، قطعنامه، تروریسم، شورای امنیت.

مقدمه

گروه «دولت اسلامی عراق و شام» با نام اختصاری «داعش» یک سازمان تروریستی است که با هدف ایجاد حکومت در منطقه، در کشورهای سوریه و عراق و سایر کشورها دست به عملیات تروریستی و جنایات بین المللی زد. این گروه با قرائت خاصی از دین، برای پیشبرد مقاصد خود از سیاست تهدید و خشونت استفاده کرد و باعث کشتار مردم و تخریب و ویرانی بسیاری در عراق و سوریه شد؛ شورای امنیت سازمان ملل با در نظر گرفتن این اقدامات داعش را گروه تروریستی خواند و وجود آن را نه تنها برای دو کشور عراق و سوریه و منطقه خاورمیانه بلکه برای کل جهان مخرب و خطرناک برشمرد. در ادامه، تهدید داعش از جهاتی مانند جذب نیروهای انسانی از سراسر جهان، فجایع انسانی و نابودسازی زیرساخت ها، هدف قرار دادن مردم بی گناه و آواره کردن بسیاری از آن ها، نابودی و تجارت آثار باستانی و انفجارهای متعدد در اقصی نقاط کشور نگرانی هایی را درباره تقویت پایگاه های این گروه ایجاد و به تدریج تشدید کرد و سازمان ملل با تصویب قطعنامه های خود از کشورهای جهان خواست از هرگونه اقدامی که موجب تقویت این گروه تروریستی شود اجتناب کنند و برای ریشه کن کردن آن بکوشند. از این رو، این مقاله با روش تحلیلی و توصیفی و استفاده از منابع کتابخانه ای و جست و جوی اینترنتی به دنبال پاسخ به این پرسش است که سازمان ملل تاکنون چه قطعنامه هایی علیه گروه تروریستی داعش تصویب کرده است؟ نوآوری پژوهش پیش رو در این است که برخلاف پژوهش های پیشین که به مسئله بحران عراق و سوریه و نقش سازمان ملل در خلال آن پرداخته اند، به صورت منسجم تنها به موضوع قطعنامه های سازمان ملل در قبال داعش می پردازد. با این هدف، ابتدا مفهوم تروریسم و تروریسم دینی را مطرح می کند و سپس جایگاه موضوع تروریسم در سازمان ملل و نقش شورای امنیت را بررسی و در پایان به موضوع داعش و قطعنامه های صادره از سوی سازمان ملل علیه آن توجه خواهد کرد.

بین سال های ۲۰۱۴-۲۰۲۱ تصویب و صدور قطعنامه های سازمان ملل علیه داعش (۲۱۶۹، ۲۱۷۰، ۲۱۷۸، ۲۲۴۹، ۲۳۴۷، ۲۱۹۹ و ۲۴۶۲) شامل مفادی از شناسایی داعش به عنوان گروه تروریستی درخواست انحلال داعش، مقابله با جذب جنگجویان خارجی به داعش، مقابله با تأمین مالی داعش و منع خرید و معامله نفت و گاز، اشیای عتیقه و تاریخی با تروریست ها و تلاش برای حمایت از میراث مشترک بشریت و میراث فرهنگی در کنار درخواست از دولت ها برای نابودسازی پناهگاه های داعش در عراق و سوریه و مبارزه با تروریسم، همگی گام های سازمان ملل متحد علیه داعش بوده است.

۱. پیشینه و روش پژوهش

مقالات و منابع منتشره در این موضوع، در دو دسته قرار داده شده است: دسته نخست بررسی نقض سازمان ملل متحد و قطعنامه‌های آن و دسته دوم مقالات مرتبط با اقدامات داعش و نقض حقوق بین‌المللی. برای طولانی نشدن این بخش به یک مورد از آثاری که اخیراً منتشر شده‌اند اشاره می‌شود:

مقاله «بررسی قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد»؛ سید محمدکاظم سجادیپور و سعید باغبان کندی در شماره دوم فصلنامه سیاست خارجی (۱۳۹۷)، ضمن پرداختن به بحران سوریه (۲۰۱۱ تا ۲۰۱۷) نتیجه گرفته است، شورا تلاش کرد با ابزارهایی که در اختیار دارد و به‌طور خاص صدور قطعنامه، از فراگیر شدن این بحران جلوگیری کند؛ هرچند تا پایان سال ۲۰۱۷ نسخه‌ای کارآمد برای رفع موانع یا پایان دادن به بحران نیافت. این پژوهش به‌صورت مجزا به مسئله قطعنامه‌های داعش نپرداخته، ولی در طول متن به‌صورت پراکنده به آن‌ها توجه کرده است.

مقاله «مخاصمه مسلحانه عراق؛ تحلیل اقدامات ارتكابی داعش از منظر حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بین‌الملل کیفری»؛ بهمن ساعدی، علیرضا آرش‌پور و عبدالرضا فرزانی نسب در فصلنامه مطالعات حقوق عمومی (۱۳۹۸)، باهدف امکان‌سنجی و تبیین قابلیت اعمال مقررات و قوانین بشردوستانه و کیفری بر اقدامات ارتكابی داعش، به تحلیل و ارزیابی اقدامات داعش در جنگ عراق پرداخته‌اند. یافته‌های این مقاله نشان داده که اقدامات ارتكابی داعش نقض اصول بنیادین قوانین بین‌الملل بشردوستانه بوده است و الزام برای تعقیب تحت جنایات بین‌المللی نسل‌زدایی، جنایت علیه بشریت و جنایت جنگی را محقق می‌سازد.

۲. چهارچوب مفهومی: بحران تروریسم و تروریسم مذهبی

از «تروریسم» تلقی‌های مختلف و تعاریف گوناگونی، به‌ویژه در هزاره جدید ارائه شده است. از مشکلات موجود در این خصوص، بیان مبهم و درعین‌حال گزینشی از آن در سطح مباحث سیاسی و حتی آکادمیک است که طرح روشن و شفاف این مفهوم را دچار خدشه کرده است. چنین ابهاماتی در معنا و گستره مفهومی آن بالطبع امکان تطبیق آن بر مصادیق عینی را با دشواری مواجه نموده است؛ ازاین‌رو زمانی که از سطح مفهومی فراتر رفته، وارد موارد عینی مرتبط با تروریسم شویم، مشکل مضاعف می‌گردد؛ به‌ویژه وقتی بین این مفهوم با تعابیر دیگری از قبیل دفاع از خود یا مقابله‌به‌مثل و ... تداخل دلالتی و معنایی صورت می‌گیرد و این امر با منافع سیاسی و

جهت‌گیری‌های مختلف کشورها یا گروه‌های مختلف سیاسی درآمیخته می‌شود، ابعاد پیچیده‌تری می‌یابد. بالین حال در برخی از پژوهش‌ها، تأکید بر مؤلفه‌هایی همچون خشونت و ایجاد رعب و وحشت و عملی که منجر به قربانی شدن افراد عادی، به‌ویژه غیرنظامیان می‌گردد، جزو موارد مورد تأکید و پربسامد بوده است (Klug, 2012, p.148).

در میان نظریات مربوط به تروریسم، «نظریه موجی تروریسم»^۱ که از سوی «دیوید راپاپورت»^۲ ارائه شده، نقش مهمی در سیر تطور نظریات این مفهوم داشته است. وی بر آن است که تروریسم مدرن از ۱۸۷۰ پدیدار شده و نقش مهمی در تحولات نظام بین‌الملل ایفا نموده است. راپاپورت از آنجایی که به روندی چرخه‌ای در ظهور تروریسم باور دارد، برای هر یک از موج‌های چهارگانه در نظام بین‌الملل ویژگی‌های خاصی قائل است. از نظر وی، نخستین موج تروریسم جدید در سده نوزدهم و از سوی بازیگران غیردولتی به وقوع پیوست؛ یعنی زمانی که جهان شاهد شکل‌گیری امواج انقلابی ضد سلطنت‌طلبانه، اقدامات آنارشیستی به‌ویژه در روسیه تزاری بود. دومین موج تروریسم نیز به دنبال اقدامات ضد استعماری و ضد امپریالیستی در کل جهان و با هدف تلاش برای تعیین حق سرنوشت در کشورهای مختلف پدیدار شد. درواقع با اتمام جنگ جهانی اول و انعقاد «معاهده ورسای»^۳، جنبش‌های مختلفی در نقاط گوناگون جهان اعم از اروپا، هند، پاکستان، غنا، نیجریه و ... به وقوع پیوست که در راستای اعلام حق تعیین سرنوشت بود و از این‌رو اغلب به‌مثابه مبارزاتی مشروع قلمداد می‌شد و به‌ویژه مورد توجه و حمایت افکار عمومی در سطح جهان قرار داشت. موج سوم تروریسم در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در دوران جنگ سرد بین دو ابرقدرت شرق و غرب ظاهر شد و برای نمونه جنگ ویتنام تأثیر بسزایی در ایجاد و گسترش آن داشت. از ویژگی‌های مهم دوره مذکور، رشد فزاینده آگاهی در میان توده‌های مردم به‌ویژه جوانان در غرب نسبت به وضعیت کشورها و مردم در جهان سوم بود که سبب انتقاداتی از سوی ایشان، به‌ویژه از جانب گرایش‌های متعلق به چپ نو درخصوص رویکردهای غرب نسبت به مسائل جهانی شد که بخشی از این روند نیز با حرکات تروریستی همراه بود. در نهایت موج چهارم تروریسم که تروریسم پست‌مدرن یا جدید نیز نامیده شده، از حدود ۱۹۷۹ آغاز گشته و تاکنون نیز تداوم دارد و حتی گاه در معرض تشدید قرار داشته است. راپاپورت موج اخیر را «موج مذهبی» نامیده که شکل انتحاری در آن بارزتر بوده است. بنابراین در ریشه‌یابی تروریسم، علل و زمینه‌های مختلف داخلی و خارجی را

1. Wave theory of terrorism

2. David rapoport

3. Treaty of versailles

می‌توان برشمرد؛ به‌طوری‌که برای مثال عواملی از قبیل مسائل دینی، نژادی، قومی و حتی ملی سبب بروز تروریسم شود و آنگاه نحوه ظهور هر یک از این‌ها نیز ممکن است در شکل خاصی نمودار گردد چنانچه گاهی مناقشات ریشه‌دار فرقه‌ای و نژادی یا حتی جغرافیایی و اقتصادی در زبان و شکلی از تروریسم مذهبی بروز پیدا می‌کند. بخشی از حرکات تروریستی در جهان اسلام درون‌تمدنی و بخشی معطوف به خارج از تمدن و کشورهای اسلامی است که برای همین برخی تلاش کرده‌اند آن را با استفاده از نظریه برخورد تمدن‌های ساموئل هانتینگتون تجزیه و تحلیل نمایند (گوهری مقدم، ۱۳۸۸). رسیدن به اجماع در تعریف تروریسم در سازمان ملل نیز محل اشکال و اختلاف دولت‌ها بود که این مسئله بعد از یازده سپتامبر ۲۰۰۱ تا حد بسیاری رفع شد و به این ترتیب سازمان ملل که به دنبال برقراری صلح و امنیت جهانی است، وارد بحث تروریسم و صدور قطعنامه‌هایی علیه آن شد و با ظهور گروه تروریستی بسیاری از این قطعنامه‌ها صادر گشت که شامل مفادی از خلل سلاح، عدم کمک‌رسانی و نابودسازی آن می‌شد.

۳. بررسی جایگاه تروریسم در سازمان ملل متحد

با توجه به خطری که از ناحیه تروریسم متوجه کلیت امنیت جهانی شده است، همه دولت‌ها، نهادها و سازمان‌های بین‌المللی ضرورت مقابله با آن و بسیج امکانات را برای کنترل آن احساس کرده و به انحای مختلف این نیاز را ازجمله در تصمیم‌گیری‌های مختلف حقوقی ابراز نموده‌اند. البته پیشینه این مواجهه به دوران قبل از تأسیس سازمان ملل متحد بازمی‌گردد؛ چنانچه نخستین حرکت‌ها در این زمینه در جوامع جهانی از جامعه ملل آغاز شد. جامعه ملل با صدور قطعنامه‌ای خواهان تدوین کنوانسیون برای مقابله با تروریسم شد و به همین دلیل کنوانسیون با عنوان «پیشگیری و سرکوب تروریسم» در سال ۱۹۳۷ شکل گرفت و به تصویب رسید؛ اما در عمل به اجرا منتهی نشد و از وصول به نتیجه بازماند. بااین‌حال و به‌رغم ناکامی جامعه ملل در تحقق این هدف، جامعه جهانی ازجمله در دوران بعد از تأسیس سازمان ملل متحد از ضرورت تدوین چنین اقداماتی برای مقابله و توقف تروریسم غافل نشد (زرنشان، ۱۳۸۶: ۵۸). در این زمینه، به‌ویژه با اوج‌گیری فعالیت‌های تروریستی از دهه ۱۹۶۰، توجه جامعه جهانی برای اعمال تمهیداتی جهت مقابله با تروریسم افزایش یافت و به تدوین و تصویب ۱۹ کنوانسیون بین‌المللی (شامل ۱۲ کنوانسیون جهانی و ۷ کنوانسیون منطقه‌ای) انجامید که خود نشانی از اقدامات متعدد جهانی برای مبارزه با تروریسم و به عبارتی جدیت سازمان ملل متحد و سازمان‌های بین‌المللی در این

موضوع بوده است (زرنشان، ۱۳۸۶: ۵۹). قبل از یازده سپتامبر ۲۰۰۱، موضوع تروریسم در دفعات محدود و خاصی از جمله در زمان اشغال کویت در ۱۹۹۰ در شورای امنیت مطرح شد و شورا صرفاً به صدور قطعنامه‌های خاصی اکتفا کرد. از آن جمله می‌توان قطعنامه ۱۰۴۴ سال ۱۹۹۸ پس از حادثه تروریستی علیه حُسنی مبارک در مصر و قطعنامه ۱۱۸۹ سال ۱۹۹۸ درباره اقدامات تروریستی علیه سفارتخانه‌های آمریکا در کنیا و تانزانیا و قطعنامه ۱۲۶۷ سال ۱۹۹۹ به دنبال اقدامات تروریستی علیه دیپلمات‌های ایرانی در مزار شریف را نام برد (درویشی و حاتم‌زاده، ۱۳۹۱: ۶۷). با همه این‌ها، معضل تعریف تروریسم همچنان تا آخر سده بیستم به قوت خود باقی بود و تا پیش از حوادث یازده سپتامبر ۲۰۰۱ و وقوع حملات تروریستی وسیع در آمریکا اقدام چندان مؤثری در این باب صورت نگرفته بود و حتی به‌رغم تقاضاهای متعدد سازمان ملل متحد و شخص دبیر کل سازمان، بسیاری از دولت‌ها از پیوستن به کنوانسیون‌های ضد تروریسم خودداری می‌کردند (زرنشان، ۱۳۸۶: ۵۸).

پیش از وارد شدن شورای امنیت به بحث تروریسم، این مسئله را بیشتر مجمع عمومی و به‌طور ویژه کمیته ششم مجمع عمومی (کمیته حقوقی) رسیدگی می‌کرد. سهم مجمع تهیه و تصویب سیزده معاهده بود که به جنبه‌های مختلف اقدامات تروریستی می‌پرداخت، اما سابقه تصویب قطعنامه شورای امنیت درخصوص تروریسم به سال ۱۹۹۹ و قطعنامه شماره ۱۲۶۹ بازمی‌گردد که با اشاره به قطعنامه ۶۰/۴۹ دسامبر ۱۹۹۴ مجمع عمومی، تعریف تروریسم در این قطعنامه را می‌پذیرد. تلاش برای پیشگیری و منع اقدامات تروریستی با همکاری و اجرای کامل کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد تروریستی در قطعنامه ۱۲۹۹ به تاریخ ۱۶ اکتبر ۱۹۹۹ نیز آمده است. چنانچه مشخص است تشدید اقدامات شورای امنیت در حوزه مبارزه با تروریسم متأثر از افراط‌گرایی در جهان است که باعث طرح موضوع تروریسم، هنجارسازی درباره آن و قرار گرفتن آن به‌عنوان مسئله مربوط به تهدید صلح و امنیت بین‌المللی است. شورای امنیت در همه قطعنامه‌هایی که درباره تروریسم و علیه عراق، سودان، لیبی و طالبان صادر کرده، به فصل هفتم منشور استناد نموده است (رضایی، ۱۳۹۵). پس از یازده سپتامبر دو قطعنامه ۱۳۶۸ و ۱۳۷۳ صادر شد. قطعنامه ۱۳۷۳ برخلاف قطعنامه‌های پیشین یک کمیته نظارت بر اجرای قطعنامه داشت که متشکل از تمامی اعضای شورا بود و تعهدات یکدستی را برای ۱۹۱ دولت عضو ایجاد می‌کرد که در مقایسه با سیزده معاهده در مورد تروریسم الزاماتی را تحمیل می‌کرد. شورای امنیت در قطعنامه ۱۳۶۸ (۲۰۰۱) مفاد مهم زیر را مطرح کرد:

- ❖ مطالبه از دولت‌های عضو درخصوص ممانعت از تأمین و حمایت مالی از عملیات تروریستی؛
 - ❖ شناسایی هر نوع تأمین مالی عملیات تروریستی در سرزمین خود به‌عنوان جرم؛
 - ❖ مسدود کردن منابع مالی یا پس‌اندازهای افراد متهم و مرتکب به اعمال تروریستی یا افرادی که در راستای انجام اقدامات تروریستی فعالیت و مشارکت داشته یا انجام آن‌ها را تسریع می‌نمایند؛
 - ❖ مطالبه از دولت‌های عضو برای مساعدت در انجام تحقیقات جنایی و قضایی مربوط به تأمین مالی فعالیت‌های تروریستی؛
 - ❖ درخواست از دولت‌های عضو درباره اجتناب از حمایت از اشخاص یا گروه‌هایی که به‌نحوی در اعمال تروریستی دست دارند؛ اعم از این که این موارد فعالانه باشد یا به صورتی انفعالی صورت گیرد؛
 - ❖ درخواست از دولت‌ها برای مراقبت در مورد اعطای پناهندگی به پناهجویان در این که به کسانی مساعدت نمایند که در ارتکاب اعمال تروریستی دخالت نداشته باشند و پس از اعطای پناهندگی هم دقت کنند افراد پناهنده از وضعیت پناهندگی برای سازمان‌دهی، طراحی و تمهیداتی برای عملیات تروریستی سوءاستفاده نکنند؛
 - ❖ مطالبه از دولت‌های عضو برای هماهنگی جهت تلاش در تقابل با تروریسم، به‌ویژه با عنایت به ارتباط میان تروریسم بین‌المللی با جنایات سازمان‌یافته جهانی از قبیل قاچاق مواد مخدر، پول‌شویی، قاچاق غیرقانونی سلاح و حمل‌ونقل غیرقانونی مواد اتمی، شیمیایی، بیولوژیک و سایر موادی که بالقوه می‌توانند خطرناک قلمداد شوند؛
 - ❖ تأسیس کمیته‌ای به‌منظور نظارت بر اجرای مناسب قطعنامه مذکور از سوی شورا و انجام هر اقدام ضروری برای تضمین اجرای کامل قطعنامه مطابق با منشور سازمان ملل متحد (خبیری و دربندی، ۱۳۹۰، ۱۶۳).
- کمیته ضدتروریسم به مسئله تسهیل کمک‌های فنی به دولت‌های عضو براساس مواردی همچون ارائه فرایندهای مناسب و حمایت‌های مالی و قانونی لازم و کمک‌های مختلف محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و قرار گرفتن در مقام میانجی ارسال چنین مساعدت‌های جهانی اهتمام ورزیده است (تقی‌زاده انصاری، ۱۳۸۶: ۱۷۶). افزون بر این، کمیته ضدتروریسم با مشارکت نهادهای مختلف بین‌المللی ازجمله سازمان جهانی تجارت، اتحادیه اروپا، دفتر مبارزه با مواد مخدر و جنایت سازمان ملل، سازمان

بین‌المللی هواپیمایی کشوری، سازمان جهانی و گروه اقدام مالی ۱۶ پلیس جنائی (اینترپل) به موضوعات گوناگونی همانند ارتباط پول‌شویی و تروریسم همت گمارده است (تقی‌زاده انصاری، ۱۳۸۶: ۱۷۸).

۴. تروریسم و وظایف شورای امنیت

طبق منشور سازمان ملل متحد، شورای امنیت وظیفه تأمین صلح و امنیت بین‌المللی را بر عهده دارد^۱ و با هر چه که موجب به خطر افتادن صلح و امنیت بین‌المللی شود، مقابله می‌کند. سازمان ملل در ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱^۲ تروریسم بین‌المللی را فارغ از شدت و آثار آن تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی قلمداد و اعلام کرد که باید دولت‌ها با تدوین قواعدی عام، کلی و بدون محدودیت زمانی و مکانی در مقابله با تروریسم موظف شوند که از هیچ عملی در زمینهٔ جلوگیری و مقابله با عملیات تروریستی دریغ نکنند. همچنین بر تشکیل «کمیته ضدتروریسم»^۳ از ۱۵ عضو شورای امنیت، برای نظارت بر اجرای قطعنامه ۱۳۷۳ از سوی همه دولت‌ها تأکید شد. این قطعنامه‌ها حتی به جریان مهم و تأثیرگذاری در مورد بازنگری در هنجارهای بنیادین حقوق بین‌الملل در دوران معاصر منجر گشته که کمابیش تداوم یافته است. درواقع با توجه به اقدامات مذکور ضمن تلاش برای تغییر برخی از موارد لازم در قواعد و نیز هنجارهای موجود، از این‌که صرفاً بر حقوق موجود تأکید شود، خودداری و تمهیدات لازم در باب تغییرات لازم در آن‌ها فراهم می‌شود (زمانی ۱۳۹۰: ۱۸۹). شورای امنیت نیز در مقام محافظ اصول مذکور، بر مقابله با تروریسم به انحاء مختلف طبق منشور سازمان ملل متحد تأکید دارد^۴ (طباطبائی لطفی و سادات شارق، ۱۳۹۵: ۱۹۴).

در ادامه، سازمان ملل و شورای امنیت با تصویب قطعنامه ۶۳۵ بیش از قبل بر مسئله مقابله با تروریسم تمرکز کردند و این قطعنامه به‌طور خاص از تروریسم به‌مثابه تهدیدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی یاد کرد و با نشان دادن دغدغه‌مندی در این مورد، زمینه را برای فعالیت آتی این نهاد راجع به تروریسم مهیا نمود (بزرگمهری، ۱۳۹۰: ۳۸). درباره مبارزه با تروریسم، قطعنامه‌های متعددی از سوی مجمع عمومی سازمان ملل متحد (قطعنامه ۵۶/۱ مورخ ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۱) و شورای امنیت سازمان ملل متحد (۱۳۷۷، ۱۳۷۳، ۱۳۶۸، ۱۲۶۹ و ۱۳۹۰) به تصویب رسیده که همه آن‌ها در کنار

1. SC/RES/2199 (12, FEB, 2015)

2. SC/RES/1373 (28, SEP, 2001)

3. Counter-Terrorism Committee (CTC)

4. SC/RES/2178 (24, SEP, 2014)

محکوم نمودن این پدیده مخالف با حقوق بشر، خواستار همکاری مشترک همه کشورهای عضو در رویارویی با تروریسم شده‌اند (غمامی، ۱۳۹۵: ۸۸).

۵. داعش؛ تروریسم مذهبی

داعش یا همان «دولت اسلامی عراق و شام» در سال ۲۰۱۴ با حضور جمعی از اسلام‌گرایان وهابی به رهبری ابوبکر البغدادی که خود را خلیفه مسلمانان جهان اعلام کرده است، به وجود آمد. محل اولیه تشکیل این گروه در سوریه بود که پس از مدتی به عراق کشیده شد. این گروه مدعی حکومت بر کل منطقه عراق و شام (شامل اردن، فلسطین اشغالی، لبنان، قبرس و بخشی از جنوب ترکیه) است که در طی سال‌های گذشته در مقاطعی توانست بخش‌هایی از عراق و سوریه را به کنترل خود درآورد. برآورد دقیقی از نیروهای داعش در منطقه وجود ندارد و احتمال داده می‌شود حامیان فکری آن حتی بیش از نیروهای فعال آن باشند؛ ضمن آن که طبق برخی تخمین‌ها از جمله برآورد وزارت امور خارجه آمریکا، حدود ۲۱ هزار خارجی دست‌کم از ۵۰ کشور جهان برای جنگ در کنار داعش به سوریه سفر کرده‌اند.

از مهم‌ترین مبانی فکری داعش، اجرای شریعت به‌مثابه راه‌حل همه مسائل مبتلابه جوامع اسلامی است. این گروه یک ساختار سازمانی دارد که متشکل از امرای مناطق و مجالس «شورای مجاهدین» و فرماندهان عملیاتی است؛ اما امور این سازمان تشکیلاتی کاملاً محرمانه است و برخی پژوهشگران امور سیاسی اشاره می‌کنند که فرماندهان داعش در سوریه از امرای شبکه القاعده در عراق دنباله‌روی می‌کنند. داعش برای انجام فعالیت تبلیغی و ترویجی، نهادی با عنوان «شورای رسانه‌ای» دارد که با استفاده از فعالیت آن در رسانه‌های اجتماعی، نیروهای وفادار به خویش را جذب می‌کند و به نظر می‌رسد حتی با افول قدرت نظامی و سیاسی آن در منطقه، این بخش از فعالیت آن، همچنان تداوم داشته باشد. داعش ظاهراً نقطه شروع فعالیت خود را از عراق و شام قرار داده، ولی دامنه فعالیت تعریف‌شده خود را در سطح جهانی تعریف نموده است و بر همین اساس می‌توان شاهد اهداف میان‌مدت و بلندمدت این گروه در برنامه ترسیمی‌اش بود. بخش مهمی از اقدامات بلندمدت داعش را باید در قلمرو بین‌المللی ملاحظه نمود که فعالیت خود را به رد کردن مرزهای ملت-دولت‌ها و بازتعریف حوزه‌هایی براساس مباحث اعتقادی و ایدئولوژیک پی می‌گیرد. مهم‌ترین اهداف داعش عبارت‌اند از:

۱. از بین بردن مرزهای سیاسی تثبیت‌شده در عراق، سوریه و حتی سرتاسر منطقه

که برای نیل به آن، تضعیف دول مرکزی و راه‌اندازی جنگ‌های فرقه‌ای در منطقه در دستور کار قرار گرفت؛

۲. تأسیس خلافت اسلامی با تصاحب مناطقی در عراق و سوریه و اقدام به تشکیل حکومت در این مناطق و ایفای نقش دولت در آن‌ها و مقابله با تهدیدهای خارجی؛

۳. فراخوان افراد و نخبگان هم‌نظر و هم‌عقیده برای الحاق آن‌ها به قلمرو خلافت اسلامی؛

۴. گسترش قلمرو خلافت اسلامی به خارج از مرزهای عراق و سوریه با هدف ایجاد جامعه اسلامی فراگیر یا اُمت واحد؛ بالطبع اهداف سیاسی و ایدئولوژیک کلان داعش نیازمند قوای نظامی بوده است و در کنار آن داعش برای ایجاد انسجام داخلی اقدام به اجرای شریعت کرد (صالحی و مرادی نیاز، ۱۳۹۵: ۱۰۷).

۵-۱. جنایات داعش

در ۱۳ مارس ۲۰۱۵ دفتر کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل گزارشی منتشر کرد که نشان‌دهنده تجاوزات اعضای داعش بود؛ جرائمی شامل اقدام علیه انسانیت و جمعیت غیرنظامی و ژنوسید (جنایت نسل‌کشی). سازمان عفو بین‌الملل نیز گزارش داد که دولت اسلامی در مقیاسی عظیم مرتکب پاک‌سازی قومی و مذهبی شده و به‌طور هدفمند غیر اعراب و مسلمانان غیر سنی را هدف گرفته و اقدام به کشتن و ربودن و جابه‌جایی شمار زیادی از آن‌ها کرده است (گلستانی، ۱۳۹۵: ۶۳).

جدول ۱: اقدامات مجرمانه داعش

داعش، اعضا و نیروهای نظامی دولت عراق، افسران پلیس، روزنامه‌نگاران و حتی همجنسگراها را بدون برگزاری محاکمه و به‌طور وحشیانه‌ای، از جمله آتش زدن، زیرگرفتن با خودرو و زیر دیوار قرار دادن و شلیک به آن‌ها اعدام کرده است. گزارش‌ها همچنین از تعداد زیاد آدم‌ربایی‌ها، به‌ویژه کودکان ربایی و استخدام آن‌ها به‌عنوان سرباز حکایت دارد. براساس این گزارش ۹۱۱۱ نفر از شهروندان عراقی به‌عنوان برده در مناطق تحت کنترل داعش گرفتار شده‌اند (سلیمی ترکمانی، ۱۳۹۸: ۲۸۹). در سال ۲۰۱۴ داعش به شهر سنجار، شهر ایزدی‌ها حمله کرد و دست به اعدام‌های دسته‌جمعی و خشونت جنسی زد. داعش ایزدی‌ها را تکفیر و آن‌ها را به تغییر دین به اسلام مجبور یا اعدام کرد. در مواردی نیز زنان و دختران آن‌ها را به بردگی گرفت یا مورد تجاوز و خشونت جنسی شدید	نقض حقوق بشر
--	----------------------------

قرار داد. به گزارش یونامی، فقط ۲۲۰۰ نفر از ۵۸۰۰ ایزدی ربوده شده و از دست داعش رهایی یافته‌اند؛ ولی جسد حدود ۱۲۰ ایزدی در نوامبر ۲۰۱۵ خارج از منطقه سنجار کشف شد. در سال ۲۰۱۶ کارشناسان سازمان ملل اعلام کردند که داعش مرتکب ژنوسید در عراق شده است (سلیمی ترکمانی، ۲۹۰:۱۳۹۸)	
استفاده از انسان‌ها به‌عنوان سپر دفاعی علیه ایزدی‌ها، سربازگیری کودکان، تخریب اموال غیرنظامیان، عدم تفکیک بین نظامیان و غیرنظامیان، ناپدیدسازی گسترده افراد انسانی، ارباب، کشتار دسته‌جمعی، آوارگی اجباری جمعیت غیرنظامی، استفاده از مواد شیمیایی، ۱۱ حمله به پرسنل پزشکی از موارد نقض حقوق بشردوستانه توسط داعش در عراق است. برای مثال در نوامبر ۲۰۱۶ داعش بدون تفکیک غیرنظامیان از نظامیان حملات سنگینی در شرق موصل انجام داد. در غرب موصل از سلاح‌های انفجاری ممنوعه و در عملیات بازپس‌گیری موصل از سپر انسانی گسترده برای جلوگیری از ورود نیروهای ارتش عراق بین نیروهای خود ارتش عراق استفاده کرد (سلیمی ترکمانی، ۱۳۹۸: ۲۹۱).	نقض قواعد حقوق بشردوستانه

بر طبق آمار (جدول ۲)، مجموع عملیاتی که از سوی داعش به‌صورت دقیق در سال ۲۰۱۲ در عراق تحقق یافته است، به ۴۵۰۰ مورد می‌رسد که در آن‌ها ۴۵۷۴ نفر جان خود را از دست داده‌اند.

جدول ۲: مجموع عملیات داعش و تلفات ناشی از آن‌ها

سال	عملیات	تلفات
۲۰۱۲	۴۵۰۰	۴۵۷۴
۲۰۱۳	۷۶۸۱	۹۴۷۵
۲۰۱۴	۱۲۹۵	-

۶. بررسی قطعنامه‌های سازمان ملل در قبال گروه تروریستی داعش

به دنبال موفقیت‌های نظامی داعش در انجام عملیات در مناطقی از عراق از سال ۲۰۱۳، دولت این کشور خواهان حمایت جامعه بین‌المللی از این کشور و مداخله برای مقابله با این گروه برای احترام به تمامیت ارضی عراق و حفظ جان مردم این کشور شد. پس از آن و بر اثر مطالبه دولت عراق، نخستین حمله هوایی ایالات متحده در اوت

۲۰۱۴ علیه داعش انجام گشت. ایالات متحده بعد از این حملات، ائتلافی را برای مقابله با داعش متشکل از شصت کشور، طی سه نشست (جده، پاریس و شورای امنیت) تشکیل داد (طباطبائی لطفی و سادات شارق، ۱۳۹۵، ص. ۱۸۰). افزون بر آن، قطعنامه‌هایی به شرح زیر علیه داعش در سازمان ملل به تصویب رسید:

۶-۱. قطعنامه ۲۱۶۹ و ۲۱۷۰ مصوب ۳۰ ژوئیه ۲۰۱۴

مناطق تحت کنترل داعش با اعدام، جنایات علیه زنان، از جمله آدم‌ربایی و تجاوز جنسی، قطع عضو و شلاق در ملأعام مشخص شده و اقلیت‌های قومی و مذهبی از طریق آزار و شکنجه وحشیانه مورد هدف قرار گرفته‌اند و داعش با هدف پاک‌سازی قومی و مذهبی در مناطق تحت کنترل خود اقدامات بی‌رحمانه‌ای انجام داده است. به همین دلیل شورای امنیت در ۳۰ ژوئیه ۲۰۱۴ (۸ مرداد ۱۳۹۳) با قطعنامه ۲۱۶۹ داعش را گروه تروریستی تلقی کرد و درباره تجاوزات وسیع این گروه و گروه‌های تروریستی وابسته به آن که موجب آسیب‌ها و تلفات انسانی گسترده‌ای شده بود، ابراز نگرانی نمود (فرشاسعید و شبانکاره، ۱۳۹۵: ۳). در ۲۴ مرداد ۱۳۹۳ شورای امنیت در نشست شماره ۷۲۴۲ خود قطعنامه شماره ۲۱۷۰ را به اتفاق آراء به تصویب رسانید. این قطعنامه ذیل فصل هفتم منشور سازمان، با یک مقدمه و ۲۴ بند و ۶ پیوست، خواستار انحلال داعش به‌عنوان گروه تروریستی شده است و ضمن اشاره به قطعنامه‌های قبلی درباره تروریسم، خواسته که کشورهای عضو سازمان ملل با اتخاذ تصمیم‌های مناسب، زمینه لازم را برای تحریم داعش در بخش‌های مختلف اقتصادی فراهم آورند. قطعنامه مذکور تأکید می‌کند که دولت‌های عضو متعهد شوند براساس قطعنامه شماره ۱۴۵۲ مصوب ۲۰۰۲ سازمان ملل متحد ضمن مقابله با گروه‌های مذکور، آن‌ها را در لیست سیاه مراودات خویش قرار دهند (شریعتی فیض‌آبادی و ناظمی، ۱۳۹۶: ۱۷۰).

۶-۲. قطعنامه ۲۱۷۸ مصوب ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۴

منازعه سوریه علاوه بر تأثیر در فراخوان جنگجویان تروریست خارجی موجب الهام گرفتن گروه‌ها و سازمان‌های مختلفی در دیگر مناطق جغرافیایی شد. در عرصه میدانی، سوریه عملاً میزبان گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی مختلف، گاه با توان تهدید جهانی همچون داعش بود (طباطبائی لطفی و سادات شارق، ۱۳۹۵: ۱۸). براساس برآوردهای آن

مقطع، تعداد جنگجویان داعش بیش از ۲۰ هزار نفر از حدود ۹۰ کشور دنیا بود که موجب واکنش شورای امنیت شد و این شورا به صدور قطعنامه ۲۱۷۸ در ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۴ مبادرت کرد و خواهان آن شد که کشورهای مختلف همکاری و مساعدت لازم در زمینه مقابله با تهدید جنگجویان تروریستی خارجی^۱ را با ارکان مختلف سازمان ملل متحد به عمل بیاورند (طباطبائی لطفی و سادات شارق، ۱۳۹۵: ۱۸۷). ازجمله مسائل مورد تأکید، تلاش برای خنثی کردن سیر حضور مبارزان خارجی براساس قطعنامه ۲۱۷۸ در ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۴ بود که دولت‌های عضو را ملزم می‌کرد نسبت به جذب، سازمان‌دهی، انتقال و تجهیز افرادی که قصد همکاری با جنبش‌های جهادی و فعالیت‌های تروریستی در سایر کشورها را دارند، حساس باشند و با آن‌ها مقابله نمایند. این قطعنامه به‌ویژه برای مبارزانی که خواهان حضور در منطقه و پیوستن به داعش و دیگر گروه‌های تروریستی مشتاق انجام اعمال جهادی در عراق و سوریه بودند، راهکارهایی ارائه می‌کرد (Sanderson, et al, 2015, PP. 72-73). نکته جالب این است که به سبب حذف بند اجازه اقدامات نظامی علیه داعش در عراق و سوریه دولت روسیه به آن رأی مثبت نداد (فرشاسعید و شبانکاره، ۱۳۹۵: ۳).

۳-۶. قطعنامه ۲۱۹۹ و ۲۳۴۷ مصوب سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷

در فوریه ۲۰۱۵، شورای امنیت قطعنامه ۲۱۹۹ پیشنهادی روسیه را براساس فصل هفتم منشور و به‌اتفاق آرا تصویب کرد که به‌ویژه با مخاطب قرار دادن داعش، به تخریب اموال فرهنگی در سوریه اشاره می‌کند. این قطعنامه، تخریب میراث فرهنگی در عراق و سوریه را به دست داعش محکوم و همه اعضای سازمان ملل متحد را ملزم می‌کند که اقدامات مناسبی برای جلوگیری از تجارت اموال فرهنگی در این دو کشور و دیگر اقلام باستانی، تاریخی اتخاذ کنند. گام‌ها به ممنوعیت تجارت دوجانبه درخصوص اقلام مربوط بوده و یونسکو، اینترپل و دیگر سازمان‌ها باید در جهت اجرای چنین گام‌هایی، مساعدت لازم را ایفا کنند. قطعنامه ۲۱۹۹ درواقع مکمل قطعنامه‌های قبلی ۲۱۷۰ و ۲۱۷۸ صادرشده توسط شورای امنیت درباره مبارزه با تروریسم است که دولت‌های عضو حامی تروریسم در کشورهای عراق و سوریه را از خریدوفروش نفت و گاز، اشیای عتیقه و تاریخی با تروریست‌ها منع و از همه دولت‌ها درخواست کرده‌اند که مانع دستیابی داعش به درآمدهای نامشروع شوند (لسانی و تقی‌زاده، ۱۳۹۸: ۹۹۴). به گفته آمریکا در جلسه شورای امنیت، داعش حدود ۵۰۰ میلیون دلار از فروش

1. Foreign Terrorist Fighters

نفت در بازار سیاه و «بیشتر از میلیون ها دلار وحشیانه از مردم اخاذی می کند» برداشت کرده است. «چورکین»^۱ نماینده روسیه گفته است که داعش همچنین سالانه ۲۵۰ میلیون دلار از فروش فسفات، ۲۰۰ میلیون دلار از جو و چاودار و ۱۰۰ میلیون دلار از سیمان درآمد کسب می کند و رهبران دولت اسلامی ماهانه ۳۰ میلیون دلار برای خرید تسلیحات و مهمات با استفاده از شرکت های خمپاره در شرق اروپا اختصاص می دهند. پذیرش قطعنامه سازمان ملل نتیجه بررسی ۱۸ ماهه رژیم تحریم های القاعده بود (Nichols & Irish, 2015).

در ۲۴ مارس ۲۰۱۷، شورای امنیت قطعنامه ۲۳۴۷ را درخصوص حمایت از میراث مشترک بشریت و میراث فرهنگی با رأی موافق ۱۵ عضو آن به تصویب رساند و دربند ۴ با محکوم کردن تخریب میراث فرهنگی، اماکن مذهبی و باستانی و همچنین غارت و قاچاق آن ها در زمان جنگ و درگیری توسط گروه های تروریستی از القاعده وداعش برای نخستین بار در تاریخ سازمان ملل متحد تهاجم عمدی به میراث فرهنگی کشورها را به مثابه جنایات جنگی دانست. یادآور می شود که سه قطعنامه ۲۳۴۷، ۲۱۹۹ و ۲۱۳۹ ذیل فصل هفتم اعضا را موظف می کند به بحران اموال فرهنگی در سوریه و عراق توجه کنند. در متن قطعنامه ۲۸۱ مجمع عمومی مصوب ۲۸ می ۲۰۱۵ نیز عنوان به کاررفته «نجات فرهنگی عراق» بوده است (لسانی و تقی زاده، ۱۳۹۸: ۹۹۴).

۴-۶. قطعنامه ۲۲۴۹ مصوب ۱۹ نوامبر ۲۰۱۵

دامنه تهدیدات ناشی از اقدامات تروریستی گروه های اسلام گرا، از جمله درگیری و ورود برخی از اروپایی ها در امور جهادی در خاورمیانه، «توننی بلر»^۲، نخست وزیر پیشین بریتانیا را واداشت که در آوریل ۲۰۱۴، از رهبران غربی بخواهد با کنار گذاشتن اختلافاتشان با چین و روسیه، بر تهدید رو به افزایش رادیکالیسم دینی متمرکز شوند. بلر تصریح داشت: «روپارویی با دیدگاه رادیکال از اسلام باید در دستور کار بین المللی قرار گیرد» (veerman, 2014). در طول زمان، حوادث تروریستی مختلفی از جانب داعش در کشورهای تونس، ترکیه، روسیه و لبنان رخ داد و اقداماتی نیز در ۲۶ ژوئن در سوسه تونس، ۱۰ سپتامبر در آنکارای ترکیه، ۳۱ اکتبر در شبه جزیره سینا، ۱۲ نوامبر در بیروت رخ داد (فرشاسعید، ۱۳۹۵: ۴). یک هفته پس از حملات تروریستی ۱۳ نوامبر ۲۰۱۵ در پاریس که ۱۳۰ نفر کشته و ۳۵۰ نفر دیگر زخمی شدند، داعش مسئولیت

1. Vitaly Churkin
2. TONY BLAIR

این حملات را بر عهده گرفت (ضیایی و یدائی امناب، ۱۳۹۵: ۱۴۰). در واکنش، فرانسه پیش‌نویس قطعنامه‌ای را به شورای امنیت ارائه کرد که به تصویب قطعنامه ۲۲۴۹ به‌اتفاق آرا منجر شد. در این قطعنامه داعش، خطری برای صلح و امنیت بین‌المللی تلقی شده است و ضمن ابراز همدردی با منسوبان قربانیان عملیات تروریستی در مناطق مختلف جهان، از دولت‌هایی که دارای توان لازم هستند، دعوت شده تا همه امکانات خود را طبق قوانین لازم در چهارچوب حقوق بین‌الملل و به‌ویژه منشور سازمان ملل متحد، همچنین حقوق بشر، قوانین مربوط به پناهندگی و نیز حقوق بشردوستانه در مناطق تحت اشغال داعش به‌کار گیرند و تلاش کنند از ادامه فعالیت‌های تروریستی این گروه و موارد مشابه از سوی جبهه النصره، القاعده و دیگران مانع شوند (طباطبائی لطفی و سادات شارق، ۱۳۹۵: ۱۹۵). این قطعنامه همچنین از دولت‌های عضو خواسته است تلاش‌های خود را برای قطع جریان اعزام پیکارجویان تروریست به عراق و سوریه و پیشگیری و مقابله با تأمین مالی تروریسم تشدید و هماهنگ کنند و به اجرای قطعنامه‌های پیشین سازمان ملل در این زمینه ادامه دهند (unic-ir, 1394). قطعنامه به حق دولت‌ها برای توسل به‌زور اشاره می‌کند، بدون آنکه خودش صریحاً چنین توسل به‌زوری را اجازه داده باشد (طباطبائی لطفی و سات، ۱۳۹۵: ۱۹۷)؛ بااین‌حال برخی معتقدند که تحت این قطعنامه ایالات‌متحده آمریکا همراه با متحدانش، در ائتلاف ضد داعش، بدون مجوز دولت مرکزی بشار اسد، به مداخله نظامی و بمباران مواضع داعش اقدام کرده‌اند. مداخله آمریکا و ترکیه به‌طور قطع، ناقض قواعد آمره بین‌المللی، ازجمله اصل منع توسل به‌زور علیه حاکمیت سرزمینی کشورها و اصل منع مداخله در امور داخلی دولت‌ها است. برخی استدلال می‌کنند که این اختیار را ایالات‌متحده براساس قطعنامه ۲۲۴۹ شورای امنیت برای مداخله نظامی یافته، چراکه قطعنامه، مجوز هرگونه اقدام لازم را برای نابودی داعش تجویز کرده است. البته این استدلال صحیح به نظر نمی‌رسد، زیرا بلافاصله پس از عبارت هرگونه اقدامات لازم، رعایت حقوق بین‌الملل و منشور بیان شده است و بی‌معناست که مجوز توسل به‌زور داده شود و از طرف دیگر، به رعایت منشور اشاره کند؛ چراکه خود منشور توسل به‌زور را منع کرده است. حقوق بین‌الملل هم اجازه نمی‌دهد برای دفع یک بازیگر غیردولتی وارد خاک کشور دیگری شد. همچنین، در صدر قطعنامه، یعنی مقدمه‌اش، به حاکمیت، تمامیت ارضی، استقلال و یکپارچگی سرزمین سوریه و عراق اشاره شده است؛ ازاین‌رو، حمله به داعش، بدون نقض حاکمیت عراق و سوریه، ممکن نیست (ضیایی و یدائی امناب، ۱۳۹۵: ۱۴۲). یادآور

می‌شود که شورای امنیت بر حفظ حاکمیت، تمامیت سرزمینی و استقلال سیاسی تمام دولت‌ها مطابق منشور تصریح می‌کند؛^۱ بنابراین افزون بر اشاره درخصوص مقابله با داعش، بر لزوم حفظ تمامیت ارضی عراق و سوریه هم تأکید دارد^۲ (طباطبائی لطفی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹۴).

تحت نظارت سازمان ملل، قطعنامه ۲۲۴۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد برای مبارزه مؤثرتر با تروریسم بین‌المللی و اطمینان از این که این امر به صورت یک‌جانبه اتفاق نمی‌افتد، در نظر گرفته شد؛ زیرا ثابت شده است که اقدام یک‌جانبه نه مؤثر است و نه به نظم بین‌المللی باثبات‌تر منجر می‌شود (Hilpold, 2016). قطعنامه ۲۲۴۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد داعش را به وضوح چالش اصلی معرفی می‌کند. داعش یک تهدید «جهانی و بی‌سابقه» برای صلح و امنیت بین‌المللی است که نیاز به توجه اولیه دارد (پیشین). یکی از دلایلی که باعث تصویب این قطعنامه شد مخالفت پارلمان برخی کشورها با ائتلاف نظامی علیه داعش بود و این قطعنامه ممکن است به کشورهای مانند بریتانیا و آلمان قدرت دهد تا در فعالیتهای نظامی علیه داعش شرکت کنند. به عنوان مثال، مصوبه شورای امنیت سازمان ملل ممکن است نمایندگان پارلمان بریتانیا را که قبلاً در مورد رأی دادن به حمایت از کمپین نظامی بریتانیا تصمیم نگرفته‌اند تحت تأثیر قرار دهد (Deeks, 2015). علاوه بر این، قطعنامه ۲۲۴۹ در ۲۰ نوامبر، درست یک هفته پس از حملات ۱۳ نوامبر پاریس توسط داعش، به تصویب رسیده است (Boeglin, 2015).

از سوی دیگر این قطعنامه متوجه اقدامات داعش نیز بوده است. داعش مکان‌های مذهبی بسیاری در قلمرو تحت کنترلش در عراق و آثار، نشانه‌ها و مجسمه‌هایی از جمله مجسمه‌های مسیحی مریم مقدس، تابلوهای تاریخی و کلیساهای مسیحیان را در مناطق تحت تصرف خود تخریب و حتی آرامگاه حضرت یونس نبی را در شهر موصل به طور کامل منفجر و ویران کرد. این گروه با تصرف مناطق مختلف عراق، مساجد و زیارتگاه‌های شیعیان از جمله دو حسینیه «جواد» در تلعفر و حسینیه «القبه»^۳ در مرکز مرکز موصل تخریب نمود. مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۵ در قطعنامه خود درباره حفاظت از میراث فرهنگی عراق، تخریب و غارتگری میراث فرهنگی‌ها و کلیساهای زیارتگاه‌ها توسط داعش را محکوم و تأکید کرده است که چنین اعمال وحشیانه‌ای به سرعت باید متوقف شوند (ساعدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳۰). قطعنامه

1. SC/RES/2170 (15,AUG, 2014)

2. SC/RES/2199 (12, FEB, 2015)

3. Al-Qubba

۲۲۴۹ نقض شدید و سیستماتیک حقوق بشر، تخریب و غارت میراث فرهنگی را محکوم می‌کند (فرشاسعید، ۱۳۹۵: ۴).

جدول ۳: مهم‌ترین اسناد سازمان ملل علیه تروریسم داعش (قطعنامه‌های شورای امنیت)

تاریخ	شماره قطعنامه	توضیحات
۱۵ اوت ۲۰۱۴	S / RES / 2170	جذب داعش و النصره از جنگجویان خارجی را محکوم و شش نفر از افراد وابسته به این گروه‌ها را تحت رژیم تحریم‌های القاعده ۱۹۸۹/۱۲۶۷ ذکر کرد.
۱۲ فوریه ۲۰۱۵	S / RES / 2199	در قبال درآمد غیرقانونی داعش و النصره از طریق صادرات نفت، آثار باستانی، پرداخت دیه و کمک‌های خارجی صادر شد.
۱۲ دسامبر ۲۰۱۶	S / RES / 2322	در مورد همکاری قضایی بین‌المللی در مقابله با تروریسم صادر شد.
۲۰ جولای ۲۰۱۷	S / RES / 2368	درباره تجدید و به‌روزرسانی رژیم تحریم‌های داعش و القاعده ۲۲۵۳/۱۹۸۹/۱۲۶۷ بود که در آن، هشت نفر یا سازمان به فهرست تحریم‌ها اضافه شدند.
۱۷ دسامبر ۲۰۱۵	S / RES / 2253	برای تقویت رژیم تحریم القاعده و تمرکز بر دولت اسلامی (داعش) بود. رژیم تحریم‌ها به «فهرست تحریم‌های داعش (داعش) و القاعده» (۲۲۵۳/۱۹۸۹/۱۲۶۷) تغییر یافت تا این تمرکز را منعکس کند.
۲۰ نوامبر ۲۰۱۵	S / RES / 2249	از کشورهای عضو خواسته شد تا تمام اقدامات لازم را در سرزمین تحت کنترل داعش در دفع اقدامات تروریستی آن و سایر وابستگان القاعده انجام دهند.
۲۱ دسامبر ۲۰۱۷	S / RES / 2396	این قطعنامه تهدیدات جنگجویان تروریست خارجی را مورد توجه قرار می‌داد.
۲۸ مارس ۲۰۱۹	S / RES / 2462	در مورد مبارزه با بودجه تروریسم تصویب شد.

منبع: (securitycouncilreport, 2021)

در کنار قطعنامه‌های پیش‌گفته، برخی قطعنامه‌ها نیز تصویب شده‌اند که می‌توانند در راستای مبارزه با تروریسم نیز مفید واقع شوند از جمله: سازمان ملل ۹ دسامبر ۲۰۱۵ این قطعنامه‌ای در مورد جوانان، صلح و امنیت بود و از افزایش رادیکالیزاسیون به خشونت و افراط‌گرایی خشن در میان جوانان هشدار می‌دهد، ۱۲ دسامبر ۲۰۱۶ این قطعنامه ۲۳۳۲۲ در مورد همکاری قضایی بین‌المللی در مقابله با تروریسم و در ۲۴ مارس ۲۰۱۷ قطعنامه ۳۳۴۷ درباره حفاظت از میراث فرهنگی در درگیری‌های مسلحانه صادر گشت. ۱۳ فوریه ۲۰۱۷ قطعنامه ۴۳۴۱ در زمینه حفاظت از زیرساخت‌های مهم در برابر تهدیدهای تروریستی و قطعنامه ۲ اوت ۲۰۱۷ قطعنامه ۵۳۷۰ در مورد جلوگیری از دستیابی سلاح به تروریست‌ها و در ۲۸ مارس ۲۰۱۹ قطعنامه ۲۴۴۲ درباره مبارزه با بودجه تروریسم تصویب شد (securitycouncilreport, 2021). سازمان ملل لیست تحریم‌های خود را در ۱۰ سپتامبر ۲۰۲۰ اصلاح کرد، کمیته شورای امنیت طبق قطعنامه‌های ۱۲۶۷ (۱۹۹۹)، ۱۹۸۹ (۲۰۱۱) و ۲۲۵۳ (۲۰۱۵) در مورد داعش (داعش)، القاعده و افراد وابسته، گروه‌ها، مؤسسات و نهادها، اصلاحات مشخص را تصویب کرد. فهرست و تحریم‌های القاعده از افراد و نهادهای مشمول ضبط دارایی‌ها، ممنوعیت سفر و تحریم تسلیحاتی در بند ۱ قطعنامه ۲۳۶۸ (۲۰۱۷) شورای امنیت تحت فصل هفتم منشور ملل متحد تصویب شده که لیست تحریم‌ها شامل نام ۲۲ فرد و ۹ نهاد بوده است (un.org, 2020)

نتیجه‌گیری

تعریف تروریسم تا پیش از حادثه یازده سپتامبر ۲۰۰۱ محلی برای اختلافات و عدم اجماع بود. امروزه نیز مسئله تروریسم و تعریف آن یکی از مسائل اختلاف‌برانگیز است؛ برای مثال در حالی حزب‌الله به‌عنوان گروه تروریستی تعریف می‌شود که برخی کشورها، از جمله ایران آن را نمی‌پذیرند. پیش از وارد شدن شورای امنیت به بحث تروریسم این مسئله بیشتر از سوی مجمع عمومی و به‌طور ویژه توسط کمیته ششم مجمع عمومی (کمیته حقوقی) رسیدگی می‌شد؛ اما حادثه یازده سپتامبر و ظهور داعش در خاورمیانه را می‌توان دو اتفاقی دانست که موجب اتفاق نظر اعضای مجمع و

1. SC/RES/2250 (9,DEC, 2015)
2. SC/RES/2322 (12,DEC, 2016)
3. SC/RES/2347 (24,MARCH, 2017)
4. SC/RES/2341 (13,FEB, 2017)
5. SC/RES/2370 (2,AUG, 2017)
6. SC/RES/2462 (28,MAR, 2019)

شورای امنیت درباره تروریسم شد. از سپتامبر ۲۰۰۱ به بعد، برای مقابله با تروریسم تدابیری در دستور کار سازمان ملل قرار گرفت تا در درجه اول، این نهاد از اصل حمایت از حقوق بشر برخوردار باشد؛ اصلی که با اقدامات متعددی چون کشتار، شکنجه و تجاوز مورد نقض جدی قرار گرفته بود. از سوی دیگر مقابله با تروریسم و تهدید جهانی و مبارزه با تقویت آن به عنوان شیوه مقابله با تروریسم در دستور کار قرار گرفت. گروه تروریستی داعش فراتر از سرزمین‌های عراق و سوریه جهان را تهدید می‌کرد و با اقدامات متعدد ایجاد ناامنی و رعب و وحشت در جهان در صدر عامل ناامنی کشورهای جهان قرار می‌گرفت. این مسئله به منظور ترغیب جوامع بین‌المللی برای مقابله با این گروه اهرمی فراهم ساخت و سازمان ملل متحد تلاش کرد با صدور قطعنامه‌های مختلف به آن واکنش نشان دهد تا هم بتواند جلوی اقدامات آن را بگیرد و به نابودسازی داعش برسد و هم عواملی را که موجب حمایت و تقویت این گروه از سوی مراجع یا کشورهای حامی تروریسم می‌شود محدود کند.

قطعنامه ۲۱۶۹، داعش را یک گروه تروریستی شناخت و از تهاجم وسیع این گروه و در نتیجه بروز فجایع انسانی ابراز نگرانی کرد. قطعنامه ۲۱۷۰ تحت فصل هفتم منشور سازمان خواستار انحلال گروه تروریستی داعش شد. قطعنامه ۲۱۷۸ نسبت به جنگجویان خارجی و جذب اعضای خارجی داعش جهت مقابله با جذب، سازمان‌دهی، انتقال و تجهیز افرادی صادر شد که قصد همکاری و فعالیت‌های تروریستی با این گروه را از طریق پیوستن به آن در عراق و سوریه یا انجام اقدامات در سایر کشورها دارند. قطعنامه ۲۱۹۹ مکمل قطعنامه‌های ۲۱۷۰ و ۲۱۷۸ صادر شده توسط شورای امنیت در خصوص مبارزه با خرید و منع معامله نفت و گاز، اشیای عتیقه و تاریخی با تروریست‌ها بوده و قطعنامه ۲۳۴۷ شورای امنیت در خصوص حمایت از میراث مشترک بشریت و میراث فرهنگی صادر شده است. قطعنامه ۲۲۴۹ شورای امنیت از دولت‌های عضو می‌خواهد تا در صورت توانایی با رعایت حقوق بین‌الملل و ایجاد هماهنگی برای پیشگیری به مقابله با اقدامات تروریستی در سرزمین‌های تحت کنترل داعش در سوریه و عراق بپردازند و پناهگاه‌های آن‌ها را در این دو کشور نابود سازند. در ۲۸ مارس ۲۰۱۹ هم قطعنامه ۲۴۶۲ در مورد مبارزه با تروریسم و مقابله با تأمین بودجه تروریسم تصویب شد.

به‌طور کلی می‌توان گفت، از آنجاکه مصوبات سازمان ملل جنبه حقوقی دارد و کشورها را ملزم به رعایت آن می‌کند، می‌تواند در جهت کاهش مخاطرات تروریسم تأثیرگذار باشد؛ با این حال همچنان که سازمان ملل نشان داده، هرگز نتوانسته است

به صورت واقعی به برقراری صلح منجر شود؛ چراکه تحت تأثیر عمده رقابت های سیاسی قدرت های بزرگ بوده و جنبه حقوقی با جنبه سیاسی آن آمیخته شده است. از این رو، مشاهده می شود که از یک سو جنبه الزام آور بودن اجرای قطعنامه ها و از سوی دیگر بندهایی که اجازه اقدامات علیه تروریسم را بدهد دارای نقصان است و از بعد دیگر برخی کشورها چون ایالات متحده و ترکیه نیز از پوشش قطعنامه ها برای اقدامات خودسرانه در انجام عملیات نظامی استفاده کرده اند که نشان می دهد، نه تنها تعریف تروریسم، بلکه مقابله با تروریسم نیز نیازمند بازتعریف است.

فهرست منابع

- تقی زاده انصاری، مصطفی (۱۳۸۶). *بررسی قطعنامه ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱ شورای امنیت سازمان ملل متحد در رابطه با مقابله با تروریسم*. فصلنامه راهبرد، شماره ۴۳، صص ۱۸۰-۱۶۳.
- جوان پور هروی، عزیز و محقق، حمید (۱۳۹۹). *عوامل مؤثر بر پیدایش و گرایش به بنیادگرایی*. فصلنامه دانش تفسیر سیاسی، دوره دوم، شماره ۳، صص ۱۹۸-۱۶۹.
- خیبری، کابک و دربندی، مارال (۱۳۹۰). *حقوق بین‌المللی و مسئله تروریسم*. فصلنامه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دوره چهارم، شماره ۱۶، صص ۱۷۲-۱۵۱.
- زرشنان، شهرام (۱۳۸۶). *شورای امنیت و تعهدات دولت‌ها برای مقابله با تروریسم*. مجله حقوقی بین‌المللی، دوره بیست و چهارم، شماره ۳۶، صص ۵۷-۹۴.
- سازمان ملل در جمهوری اسلامی ایران (۱ آذر ۱۳۹۴). *استقبال نماینده ویژه دبیر کل سازمان ملل متحد در عراق از قطعنامه شورای امنیت علیه داعش*.
- ساعدی، بهمن؛ فرزازی نسب، عبدالرضا؛ آرش پور، علیرضا (۱۳۹۹). *مخاصمه مسلحانه عراق: تحلیل اقدامات ارتكابی داعش از منظر حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بین‌الملل کیفری*. مطالعات حقوق عمومی، شماره ۵۰، صص ۸۰۹-۸۳۶.
- شریعتی فیض‌آبادی، مهدی؛ ناظمی، مازیار (۱۳۹۶). *طراحی مفاهیم فرهنگ صلح ساز ورزش در توسعه روابط بین‌الملل (مطالعه موردی طرح ویو «جهان عاری از خشونت و افراطی‌گری» ریاست‌جمهور ایران)*. فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، دوره ششم، شماره ۲۴، صص ۱۸۸-۱۶۳.
- صالحی، سید جواد؛ مرادی نیاز، فاتح (۱۳۹۵). *بنیادگرایی اسلامی داعش - القاعده: تمایزهای ساختاری و ایدئولوژیکی*. دو فصلنامه علمی- پژوهشی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، شماره ۴، صص ۱۱۱ - ۸۵.
- ضیایی، سید یاسر؛ یدائی امناب، محسن (۱۳۹۵). *مداخله نظامی خارجی در مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی از منظر حقوق بین‌الملل: بررسی وضعیت عراق، سوریه، یمن و بحرین*. فصلنامه آفاق امنیت، شماره ۳۲، صص ۱۵۱-۱۲۳.
- طباطبائی لطفی، سید احمد؛ سادات شارق، زهرا (۱۳۹۵). *بررسی مشروعیت عملکرد ائتلاف ضد داعش (دولت اسلامی عراق و شام) از منظر حقوق بین‌الملل در سوریه*. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، شماره ۴۶، صص ۱۷۹-۲۰۱.
- غمامی، سید محمد مهدی (۱۳۹۵). *چالش‌های حقوق بشری و شهروندی در مبارزه با تروریسم مطالعه موردی نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا و جمهوری اسلامی ایران*. فصلنامه آفاق امنیت، دوره نهم، شماره ۳۳، صص ۱۰۳-۸۳.

- فاطمه رضایی (۱۳۹۵). *تروریسم و قطعنامه های شورای امنیت سازمان ملل*. تهران: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- فرشاسعید، پرویز؛ شبانکاره، یدالله (۱۳۹۵). *کاربرد زور علیه داعش از منظر حقوق بین الملل*. سومین کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی، برلین، آلمان.
- گوهری مقدم، ابودر (۱۳۸۸). *تروریسم جدید: چهارچوبی برای تحلیل*. دانشنامه حقوق و سیاست، شماره ۱۲، صص ۳۴-۱۱.
- گلستانی، فاطمه (۱۳۹۵). *امکان سنجی محاکمه اعضای گروه داعش از منظر حقوق بین الملل کیفری*. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق بین الملل، دانشگاه قم.
- لسانی، سید حسام الدین؛ نقی زاده، یلدا (۱۳۹۸). *بررسی قواعد حاکم بر تخریب میراث فرهنگی در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی با تأکید بر عملکرد داعش*. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره سوم، شماره ۳۲ صص ۱۰۰۲-۹۸۱.

References

- Boeglin, N. (2015, 12 09). Retrieved from Arguments based on UN resolution 2249 in Prime Minister's report on airstrikes in Syria: some clarifications needed, <https://www.dipublico.org/103234/arguments-based-on-un-resolution-2249-in-prime-ministers-report-on-airstrikes-in-syria-some-clarifications-needed/>.
- Deeks, A. (2015, nov 23). Retrieved from Threading the Needle in Security Council Resolution 2249, <https://www.lawfareblog.com/threading-needle-security-council-resolution-2249>.
- Hilpold, P. (2016, jun 20). Retrieved from The fight against terrorism and SC Resolution 2249 (2015). towards a more Hobbesian or a more Kantian International Society?, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40901-016-0028-1#Sec2>
- Klug, brian (2012). Islamophobia: a concept comes of age, Ethnicities, Oxford, vol. 12, no. 5 p.665-681 <https://doi.org/10.1177/1468796812450363>.
- Nichols, M, & Irish, J. (2015, dec 18). Retrieved from U.N. Security Council puts sanctions focus on Islamic State: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-islamic-state-un-idUSKBN0U030P20151217>.
- Sanderson, Thomas M; Michael Barber & Joshua Russakis (2015). Key Elements of the Counterterrorism Challenge. In: Religious Radicalism after the Arab Uprisings, Editor: Jon B. Alterman, Washington, Rowman & Littlefield, pp 37-92.
- securitycouncilreport. (2021). Retrieved from UN Documents for Terrorism: Security Council Resolutions: https://www.securitycouncilreport.org/un_documents_type/security-council-resolutions/page/1?ctype=Terrorism&cotype=terrorism#038;cotype=terrorism.
- un.org. (2020, oct 2020). Retrieved from Sanctions List Materials ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions List: https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list
- un.org. (2020, sep 10). Retrieved from Security Council ISIL (Da'esh) and Al-Qaida Sanctions Committee Amends Eleven Entries on Its Sanctions List: <https://www.un.org/press/en/2020/sc14299.doc.htm>
- veerman, frans. (2014). The Rise of Political Islam in Europe. world watch monitor [https:// www. worldwatchmonitor. org/ 2014/07/ article_ 3215384. html](https://www.worldwatchmonitor.org/2014/07/article_3215384.html).